

THE ROCKEFELLER FOUNDATION

TEI THAILAND ENVIRONMENT INSTITUTE

โครงการเครือข่ายเมืองในเอเชีย เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ” (Asian Cities Climate Change Resilience Network- ACCCRN)

การประชุมจัดทำร่างข้อเสนอเชิงนโยบายฯ สู่การจัดทำผังเมืองรวมเมืองขนาดใหญ่ ประเด็น “บทบาทนโยบายท้องถิ่นกับการจัดการอุทกภัย”

กำหนดการประชุมจัดทำร่างข้อเสนอเชิงนโยบายฯสู่การจัดทำผังเมืองรวมเมืองหาดใหญ่
ประเด็น“บทบาทนโยบายท้องถิ่นกับการจัดการอุทกภัย”

วันพุธที่ 25 กันยายน 2556 เวลา 08.30 – 12.30 น.

ณ ห้องประชุมพระยาอรรณทระวิสุนทร สำนักทรัพยากรการเรียนรู้คุณหญิงหลง-
อรรณทระวิสุนทร (ชั้น 7 ตึก LRC) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา

08.30 – 9.00 น.	ลงทะเบียน
09.00 – 9.30 น.	กล่าวเปิดงาน และแนะนำโครงการเครือข่ายเมืองในเอเชียเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Asian Cities Climate Change Resilience Network – ACCCRN) โดย คุณสมพร สิริโปรภานนท์ (ประธานคณะกรรมการโครงการ ACCCRN และประธานหอการค้าจังหวัดสงขลา)
09.30 – 10.00 น.	นำเสนอผลการศึกษาศาสนาการณ์นโยบายการจัดการอุทกภัยในระดับพื้นที่ลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภา โดย ดร.นฤทธิ ดวงสุวรรณ (ผู้จัดการโครงการ ACCCRN และเลขาธิการสภาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา)
10.00 – 10.30 น.	วิเคราะห์สถานการณ์ผังเมืองรวมเมืองหาดใหญ่ โดย คุณธนาวรรธ พันธุ์ชนะ (คณะกรรมการโครงการ ACCCRN และนักวิเคราะห์ผังเมืองชำนาญการ สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดสงขลา)
10.30 – 11.00 น.	แนวทางการจัดทำแบบจำลองการพัฒนาเมืองฯ โดย ดร.จเร สุวรรณชาติ (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย)
11.00 – 12.30 น.	แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็น “บทบาทนโยบายท้องถิ่นกับการจัดการอุทกภัย” ได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> ▪ สถานการณ์ ปัญหาและอุปสรรค ▪ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายระดับท้องถิ่น ▪ การขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ
	ดำเนินเวทีโดยคุณพิชยา แก้วขาว (คณะกรรมการโครงการ ACCCRN และตัวแทน NGO ภาคใต้)
12.30 น.	ปิดการประชุม

หมายเหตุ: - เวลาประมาณ 10.30 น. รับประทานอาหารว่าง

- เวลาประมาณ 12.30 น.รับประทานอาหารกลางวัน

นโยบายการจัดการอุทกภัยในระดับพื้นที่ลุ่มน้ำคลองอุตะเถา

หลังจากเกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ในพื้นที่เมืองหาดใหญ่ เมื่อปี พ.ศ. 2553 และอุทกภัยรุนแรงในพื้นที่ภาคกลางและกรุงเทพมหานคร ในปี 2554 ที่ผ่านมา ทำให้หน่วยงานในระดับนโยบาย ได้มีการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ เป็นการเฉพาะเพื่อป้องกัน และลดความเสียหายจากอุทกภัย ในบทนี้จะนำเสนอผลการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่เรื่องนโยบาย สถานการณ์ปัญหา และข้อเสนอเพื่อจัดการอุทกภัยของหน่วยงานที่ศึกษา โดยเน้นเฉพาะพื้นที่เมืองหาดใหญ่และลุ่มน้ำคลองอุตะเถา โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. นโยบายการจัดการน้ำและอุทกภัย

1.1 นโยบายระดับชาติ

สำนักงานนโยบายและบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ (2555) ได้สรุปปัญหาการจัดการน้ำและอุทกภัยระดับชาติได้แก่ 1) พื้นที่ป่าต้นน้ำมีสภาพเสื่อมโทรม 2) การบริหารจัดการน้ำไม่เป็นเอกภาพ 3) ประเทศไทยยังขาดแผนหลัก (Master Plan) 4) ข้อมูลยังไม่เป็นระบบ และไม่ทันสมัย 5) กฎหมายด้านทรัพยากรน้ำไม่ทันสมัย และขาดเอกภาพในการสนับสนุนการจัดการทรัพยากรน้ำในภาพรวม และได้จัดทำแผนแม่บทการจัดการทรัพยากรน้ำ โดยมีสาระที่สำคัญคือ แผนงานการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าและระบบนิเวศ แผนงานบริหารจัดการเขื่อนและจัดทำแผนบริหารจัดการน้ำของแผนฟื้นฟูและปรับปรุงประสิทธิภาพสิ่งก่อสร้างเดิมหรือตามแผนที่วางไว้ แผนงานพัฒนาลังข้อมูล ระบบพยากรณ์ และเตือนภัย และแผนเผชิญเหตุเฉพาะพื้นที่ แผนงานกำหนดพื้นที่รับน้ำนอง และมาตรการช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการใช้พื้นที่เพื่อรองรับน้ำ แผนปรับปรุงองค์กรเพื่อบริหารจัดการน้ำ แผนงานสร้างความเข้าใจการยอมรับและการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอุทกภัยขนาดใหญ่ของทุกภาคส่วน และเพื่อให้สามารถดำเนินการไปตามแผนแม่บทจึงให้มีการติดตามการทำงานโดย มีองค์กรจัดการน้ำแบบบูรณาการมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย พร้อมกับหัวหน้าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นองค์กรขับเคลื่อนแก้ปัญหาทั้งระยะสั้นและระยะยาว พร้อมด้วยมีคณะทำงานเร่งรัดการดำเนินงาน และคณะทำงานติดตามประเมินผล ดำเนินงานควบคู่กันไปอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

1.2 นโยบายระดับจังหวัด (สงขลา)

หนึ่งในสี่ยุทธศาสตร์ของจังหวัดสงขลาที่จะดำเนินการในปี พ.ศ. 2556 - 2570 ที่เกี่ยวข้องกับ การจัดการอุทกภัย ได้แก่ยุทธศาสตร์ที่ 4 คือ อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็น ฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยระบุตัวชี้วัดไว้ว่า 1) ร้อยละของพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่ถูกบุกรุกลดลง 2) ร้อยละของ จำนวนสถานีที่มีคุณภาพน้ำของลำน้ำในพื้นที่วิกฤตดีขึ้นกว่าเดิม 3) จำนวนพื้นที่ชายเลน/ชายหาด/ชายฝั่ง ได้รับการอนุรักษ์และฟื้นฟู 4) จำนวนครัวเรือนในพื้นที่ที่ได้รับการป้องกันเกิดความเสียหายจากอุทกภัยลดลง

กลยุทธ์การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ดังกล่าว ได้แก่

- 1) ส่งเสริมการบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการ
- 2) ส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและ การใช้พลังงานทดแทน
- 3) ฟื้นฟูลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
- 4) ส่งเสริมและพัฒนากิจการสิ่งแวดล้อมสู่การเป็นเมืองน่าอยู่ (Green City)

(สำนักงานจังหวัดสงขลา, 2556)

1.3 นโยบายระดับเมือง (หาดใหญ่)

นโยบายเร่งด่วนที่ระบุไว้ในยุทธศาสตร์ของเทศบาลนครหาดใหญ่ปี พ.ศ. 2552 - 2557 (เทศบาลนครหาดใหญ่, 2555) ได้แก่ นโยบายด้านการป้องกันและบรรเทาอุทกภัย เนื่องจากในช่วงฤดูฝนของ ทุกปีจะมีฝนตกชุก ก่อให้เกิดน้ำหลากเข้ามาในพื้นที่เขตเทศบาลนครหาดใหญ่ และพื้นที่ใกล้เคียง จึงจำเป็นต้อง มีระบบการป้องกันและบรรเทาอุทกภัยอย่างเป็นระบบโดยมีแนวทางการดำเนินนโยบาย ดังนี้

1) เร่งรัดการเพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำ ของคลองระบายน้ำตามแนวทางพระราชดำริฯ และ คลองระบายน้ำตามธรรมชาติ ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น เช่น การขยายแนวคลอง ร.1 การขุดลอกคลองอยู่ ตะเภา โดยเฉพาะการขุดลอกบริเวณปากคลองอยู่ตะเภา โดยเร่งรัดการประสานงานกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ในการดำเนินงาน พร้อมทั้งศึกษาแนวทางการระบายน้ำเสี่ยงเมืองเพิ่มเติมให้เพียงพอกับปริมาณที่คาดว่าจะ เกิดขึ้นในอนาคต

2) เร่งรัดการเพิ่มประสิทธิภาพของพนังกั้นน้ำคลองอยู่ตะเภาทั้ง 2 ฝั่ง เพื่อปิดล้อมพื้นที่ชุมชน ให้ตลอดแนวคลอง

3) ปรับปรุงประสิทธิภาพของการระบายน้ำในพื้นที่ ให้ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยการปรับปรุงทางระบายน้ำที่ชำรุด การขุดลอกท่อระบายน้ำ และเรือถอนสิ่งกีดขวางทางน้ำทั้งหมด

4) สร้างความเข้าใจกับประชาชนที่พักอาศัยอยู่ในพื้นที่แนวน้ำหลาก (Flood way) ให้มีการ เตรียมความพร้อมรับกับสถานการณ์ฉุกเฉิน และในระยะยาวการก่อสร้างอาคารที่พักจะต้องมีรูปทรงที่ เหมาะสม เช่นการสร้างบ้านยกพื้นสูง เป็นต้น

5) วางมาตรการการป้องกันและบรรเทาอุทกภัยอย่างเป็นระบบ โดยการจัดตั้งศูนย์อำนวยการป้องกันและบรรเทาอุทกภัย ณ สำนักงานเทศบาล เพื่อเฝ้าติดตามสถานการณ์ และสร้างระบบแจ้งเตือนภัยที่มีมาตรฐาน รวดเร็ว ชัดเจน และถูกต้อง โดยบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง การจัดตั้งศูนย์อำนวยการย่อย 4 เขต พร้อมทั้งการเตรียมความพร้อมของเครื่องสูบน้ำ เครื่องมือเครื่องใช้ วัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนบุคลากร

6) วางมาตรการการให้ความช่วยเหลือหากเกิดกรณีฉุกเฉิน โดยการเตรียมความพร้อมให้กับประชาชนในด้านสถานที่อพยพ (บ้านพี่เลี้ยง) อย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพสามารถรองรับผู้อพยพได้จริง โดยการกระจายจุดอพยพให้ทั่วถึงในพื้นที่เสี่ยงภัย พร้อมทั้งการเตรียมความพร้อมล่วงหน้าก่อนเกิดเหตุ และการฟื้นฟูหลังเกิดเหตุ ทั้งนี้ เพื่อให้การแก้ไขปัญหาอุทกภัยเป็นไปอย่างยั่งยืน ประชาชนมีความเชื่อมั่นถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินจากเหตุอุทกภัย

1.4 นโยบายระดับท้องถิ่น (เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบลพื้นที่ใกล้เคียงเมืองหาดใหญ่)

ตัวอย่างจากการรวบรวมนโยบาย ระดับท้องถิ่น (ตำบล) ซึ่งส่วนใหญ่เป็น แผนและนโยบายปกติของหน่วยงาน ตัวอย่างเช่น

1) เทศบาลตำบลปริก

- (1) นโยบายด้านการเมืองและการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม
- (2) นโยบายด้านการพัฒนาสังคม และการเสริมสร้างพลังชุมชน
- (3) นโยบายการพัฒนาการศึกษา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม
- (4) นโยบายการพัฒนาสาธารณสุขและส่งเสริมคุณภาพชีวิต
- (5) นโยบายการจัดการภัยพิบัติและการจัดระเบียบชุมชน
- (6) นโยบายการพัฒนาทางเศรษฐกิจชุมชนบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง
- (7) นโยบายการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน
- (8) นโยบายการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและพลังงาน

(เทศบาลตำบลปริก, 2555)

2) เทศบาลตำบลพะตง

วิสัยทัศน์ พัฒนาคุณภาพชีวิต ยึดเศรษฐกิจพอเพียงหล่อเลี้ยงสังคม ชุมชนเข้มแข็ง ร่วมแรงรักษาสิ่งแวดล้อม โดยมีนโยบายดังต่อไปนี้

- (1) นโยบายด้านการเมืองและการบริหาร
- (2) นโยบายด้านการศึกษา
- (3) นโยบายด้านการส่งเสริมการกีฬา และนันทนาการ
- (4) นโยบายด้านสาธารณสุข
- (5) นโยบายด้านสังคมสงเคราะห์
- (6) นโยบายด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิต

- (7) นโยบายด้านการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ
- (8) นโยบายด้านศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น
- (9) นโยบายด้านการรักษาความปลอดภัย และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม
(เทศบาลตำบลพะตง, 2555)

นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการอุทกภัยในระดับท้องถิ่น ซึ่งเป็นพื้นที่ ที่ได้รับผลกระทบโดยตรง เทศบาลนครหาดใหญ่ได้วางนโยบายไว้ชัดเจนในประเด็นของการแก้ปัญหาเร่งด่วน ในขณะที่เมืองรอบนอกเทศบาลนครหาดใหญ่ นโยบายในเรื่องดังกล่าว ไม่ได้ระบุไว้เป็นการเฉพาะ ยังคงเป็นนโยบายรวมๆทั่วไปขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในขณะที่เดียวกันสถานการณ์อุทกภัยในพื้นที่เทศบาลนครหาดใหญ่ มีความเกี่ยวข้อง เชื่อมโยงกับพื้นที่โดยรอบ รวมถึงสัมพันธ์กันในระบบของกลุ่มน้ำ (อุตะเภา) ดังนั้นการจัดการเพื่อลดผลกระทบจากอุทกภัยทั้งในระยะสั้นและระยะยาวของเมืองหาดใหญ่ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดการในภาพรวมของกลุ่มน้ำอุตะเภา โดยใช้แผนยุทธศาสตร์เป็นเครื่องมือ โดยมีข้อเสนอจากการศึกษาของหน่วยงานต่างๆ วิเคราะห์และประมวลได้ ดังต่อไปนี้

2. การจัดการอุทกภัยเมืองหาดใหญ่และลุ่มน้ำอุตะเภา

2.1 สถานการณ์อุทกภัยของเมืองหาดใหญ่และลุ่มน้ำคลองอุตะเภา

กรมการผังเมือง กระทรวงมหาดไทย (2545) ได้สรุปลักษณะของการเกิดอุทกภัยในลุ่มน้ำอุตะเภา มี 3 ลักษณะได้แก่

1) **น้ำท่วมเฉพาะถิ่น (Local Flood)** เป็นการเกิดน้ำท่วมเฉพาะในพื้นที่นั้นๆ เนื่องจากระบบระบายน้ำในพื้นที่ไม่สมบูรณ์ หรือขนาดพื้นที่รับน้ำไม่เพียงพอรองรับปริมาณน้ำผิวดินที่เกิดขึ้นได้ กรณีพื้นที่เทศบาลนครหาดใหญ่ จะเกิดขึ้นเมื่อมีฝนตกเป็นปริมาณมากกว่า 80 มิลลิเมตร

2) **น้ำท่วมเนื่องจากลุ่มน้ำย่อย (Regional Flood)** ในลุ่มน้ำสาขารอบชุมชนเมือง มีระดับน้ำที่สูงกว่า เช่นบริเวณเขาคอหงส์ บริเวณคลองเปล ซึ่งมีพื้นที่ลาดชันและอยู่ใกล้ตัวเมือง กรณีที่ฝนตกมากกว่า 300 มิลลิเมตร จะทำให้เกิดน้ำท่วมในลักษณะ Flash Flood

3) **น้ำท่วมเนื่องจากน้ำล้นตลิ่ง (River Basin Flood)** เป็นการเอ่อล้นของน้ำในคลองอุตะเภา ที่เกิดขึ้นจากการไหลมาจาก Upper Basin กรณีคลองอุตะเภาถ้าหากเกิดฝนตกในปริมาณมากกว่า 120 มิลลิเมตร ในช่วงเวลา 3 ชั่วโมงติดต่อกัน จะเกิดน้ำล้นตลิ่งคลองอุตะเภา ทำให้เกิดน้ำท่วมเป็นบริเวณกว้างทั้งสองฝั่งคลอง

โครงการวางและจัดทำแผนผังนโยบายการจัดการระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาด้วยมาตรการผังเมือง (บริษัทปัญญา คอนซัลแตนท์, 2550) ได้วิเคราะห์ประเด็นการเกิดอุทกภัยในเขตชุมชนเมืองว่า พื้นที่ลุ่มน้ำคลองอุตะเภาเป็นที่ตั้งของอำเภอหาดใหญ่ มีลักษณะเป็นแอ่งกระทะ พื้นที่ลาดจากทิศใต้สู่ทิศเหนือ ด้านทิศตะวันตกและตะวันออกยกสูงเนื่องจากเป็นแนวสันเขาลาดเทสู่แนวกลางของพื้นที่ลุ่มน้ำแนวคลองอุตะเภา ทำให้บริเวณเทศบาลนครหาดใหญ่ และทะเลสาบสงขลามีลักษณะเป็นพื้นที่รองรับน้ำ การก่อสร้างอาคารและการถมดินบริเวณที่ลุ่มต่ำกีดขวางทางระบายน้ำธรรมชาติ

ทำให้ทางระบายน้ำธรรมชาติตื้นเขินและเสื่อมโทรม ที่ลุ่มรับน้ำและทางน้ำหลากมีแนวโน้มลดลง การบุกรุกทางน้ำสาธารณะด้วยสิ่งก่อสร้างกีดขวางทางน้ำ ส่งผลให้เกิดน้ำท่วมในพื้นที่ลุ่มน้ำย่อยคลองอุตะเถา ทำให้ส่งผลกระทบต่อทางเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง และโครงการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาอย่างยั่งยืน (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2555) ได้สรุปสาเหตุการเกิดอุทกภัยในพื้นที่ลุ่มน้ำอุตะเถา และเทศบาลนครหาดใหญ่ อย่างสอดคล้องกันว่า 1) การก่อสร้างถนนขวางทางน้ำหลาก โดยเฉพาะ ถนนที่ก่อสร้างเชื่อมต่อระหว่างอำเภอต่างๆ ในเขตจังหวัดสงขลาและจังหวัดพัทลุง โดยที่ท่ลอดใต้ถนนสำหรับระบายน้ำมีขนาดเล็กเกินไปและจำนวนไม่เพียงพอ 2) ปริมาณน้ำฝน 3) การเอ่อสูงของระดับน้ำในทะเลสาบสงขลา ถ้าระดับน้ำสูงขึ้นถึง + 2.00 เมตร ระดับน้ำทะเลปานกลาง ทำให้น้ำจากคลองอุตะเถาและคลองอื่นๆ ไม่สามารถไหลลงทะเลสาบสงขลาได้ และจะไหลล้นตลิ่งเข้าท่วมพื้นที่ชุมชนทั้งสองฝั่งคลอง 4) การถมดินหรือก่อสร้างระบบพื้นที่ปิดล้อม 5) การเปลี่ยนแปลงสภาพการใช้ที่ดินในพื้นที่ลุ่มน้ำ การลดลงของพื้นที่ป่า โดยถูกเปลี่ยนไปใช้ทางการเกษตรกรรมรวมทั้งการทำสวนยาง มีผลต่ออัตราการไหลของน้ำท่า น้ำฝนส่วนใหญ่จะไหลนองไปตามพื้นดินและเป็นน้ำหลากเอ่อท่วมพื้นที่ลุ่มน้ำที่อยู่ตอนล่างของพื้นที่รับน้ำ

นอกจากนั้นสาเหตุที่สำคัญคือ ผลกระทบจากพายุดีเปรสชัน ตัวอย่างเช่นในปี พ.ศ. 2553 เมื่อวันที่ 30 ต.ค. - 1 พ.ย. 2553 ได้เกิดฝนตกหนักในพื้นที่ จ.สงขลา โดยเฉพาะในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ สาเหตุจากอิทธิพลของพายุดีเปรสชันที่พัดผ่านในพื้นที่ภาคใต้ ทำให้มีปริมาณฝนตกสะสม 2 วัน ประมาณ 479 มิลลิเมตร และกลางคืนของวันที่ 1 พ.ย. 2553 เวลาประมาณ 23.30 น. พายุดีเปรสชันจากบริเวณอ่าวไทยตอนล่าง ได้เคลื่อนขึ้นฝั่งบริเวณ อ.สทิงพระ จ.สงขลา ทำให้ฝนตกหนัก คลื่นลมแรง ความเร็วลมสูงสุดใกล้ศูนย์กลาง ประมาณ 50 กม./ชม. ทำให้เกิดอุทกภัยเป็นบริเวณกว้างในจังหวัดสงขลา (กรมชลประทาน, 2555)

ในส่วนของ การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ลุ่มน้ำอุตะเถาเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาอุทกภัย สำนักผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะ กรมโยธาธิการและผังเมือง กระทรวงมหาดไทย, 2544 ได้รายงาน สภาพปัญหาและข้อจำกัดในการใช้ประโยชน์พื้นที่ ได้แก่

1) ที่ลุ่มน้ำทะเลขึ้นถึง เป็นพื้นที่ที่พื้นฟูระบบนิเวศพืชและสัตว์บริเวณทะเลสาบสงขลา นำมาใช้ประโยชน์ เพื่อเป็นที่ตั้งชุมชนและป่ายายเล่นเสื่อมโทรมถูกทำลายไม่เหลือสภาพเดิม

2) ที่ราบลุ่มน้ำท่วม เป็นที่ราบลุ่มขนาดใหญ่ของแม่น้ำคลองอุตะเถา มีบทบาทชะลอความเร็วของกระแสน้ำ และรองรับน้ำล้นตลิ่งและหลากท่วมเป็นบริเวณกว้างก่อนไหลลงสู่ทะเลสาบสงขลา พื้นที่ที่ถูกใช้ประโยชน์อยู่อาศัย โรงงานอุตสาหกรรม และสาธารณูปการ และถนนกีดขวางทางน้ำและทำให้น้ำหลากท่วมนาน

3) ที่ราบน้ำท่วมถึงและทางน้ำหลากท่วม มีการก่อสร้างอาคาร และโรงงานอุตสาหกรรม

4) พื้นที่ลุ่มรับน้ำ หรือบึงรับน้ำ ถูกบุกรุกทำลาย ตื้นเขิน และสภาพเสื่อมโทรมไม่มีการขุดลอก

5) พื้นที่ชุ่มน้ำและทะเลสาบสงขลา ตื้นเขินและถูกบุกรุกทำลาย ความหลากหลายของมวลชีวภาพลดลง โครงข่ายทางระบายน้ำธรรมชาติระหว่างพื้นที่ชุ่มน้ำกับแม่น้ำตื้นเขินและถูกทำลาย

6) พื้นที่ต้นน้ำและที่ลาดชันสูง หลายบริเวณไม่มีพืชพรรณธรรมชาติปกคลุมที่ลาดชันสูง มี การทำสวนยางและปรับพื้นที่ ทำให้ดินชะล้างพังทลายและถูกพัดพาไปทับถมในที่ลุ่ม แหล่งน้ำ และทางน้ำ หลาก

2.2 แนวทาง การป้องกัน แก้ปัญหา และการรับมือ อุทกภัยเมืองหาดใหญ่และลุ่มน้ำอุตะเกา

2.2.1 การจัดการระบบระบายน้ำ

แนวทางการแก้ไขเพื่อบรรเทาอุทกภัย สำหรับลุ่มน้ำคลองอุตะเกา ให้มีความสามารถที่จะ ป้องกัน และรองรับ อุทกภัยที่จะเกิดขึ้น อีกในอนาคตโดยมีแนวทางดังต่อไปนี้

- 1) เพิ่มประสิทธิภาพคลองระบายน้ำ ร.1
- 2) สกตน้ำไม่ให้เข้าเมือง โดยผันน้ำ ออกก่อนเข้าเมือง
- 3) ตัดยอดน้ำ / กักเก็บน้ำ โดยเก็บน้ำ ไว้ต้นน้ำ

(กรมชลประทาน, 2555)

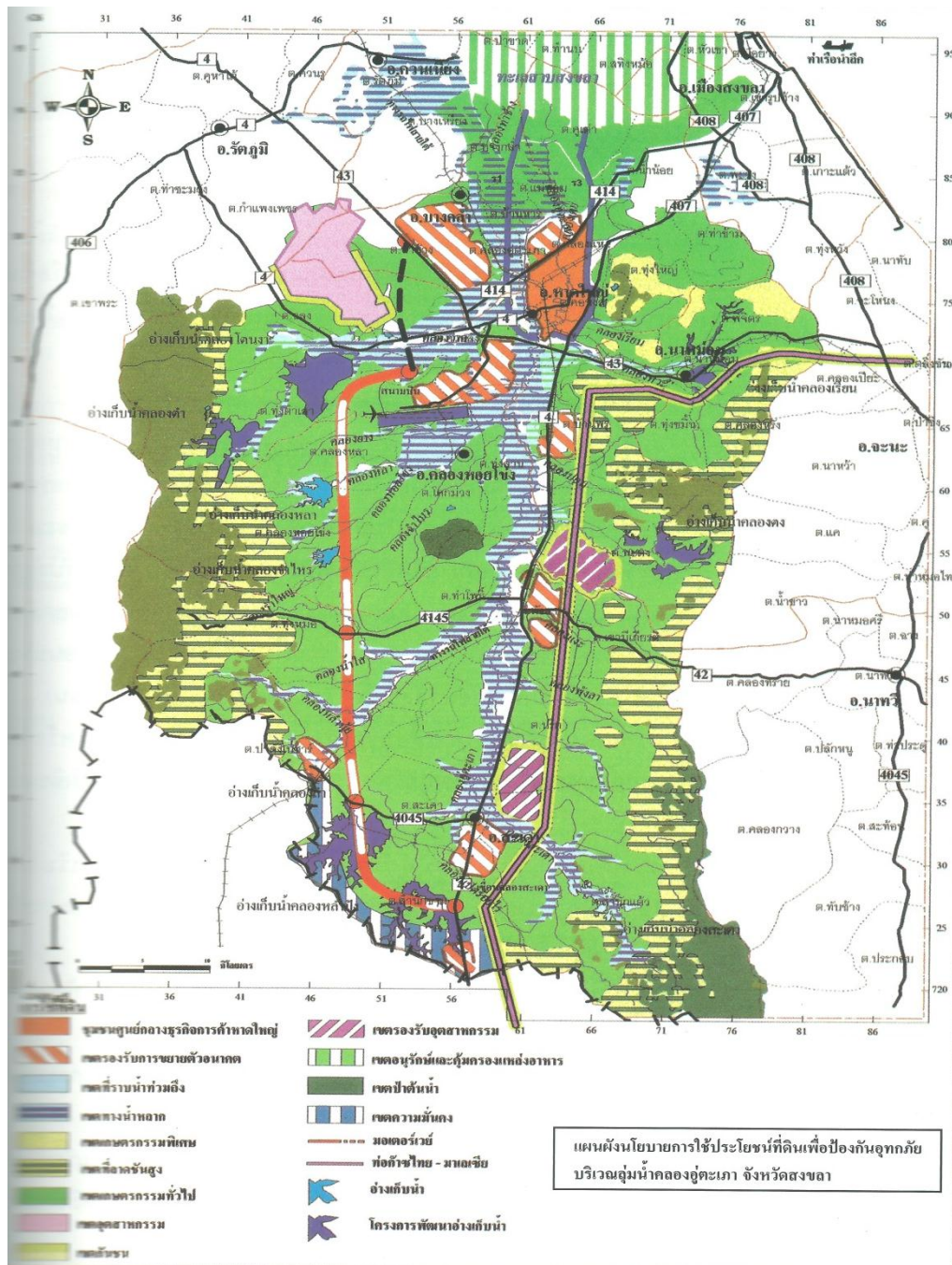
แนวทางดังกล่าว กรมชลประทานมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการปรับปรุง โครงการบรรเทา อุทกภัยอำเภอหาดใหญ่ (ระยะที่ 2) ซึ่งได้พิจารณากำหนดรูปแบบ วิธีการที่จะดำเนินการ และกรมชลประทาน ได้อนุมัติในหลักการไปแล้วเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2555

2.2.2 การจัดระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดินป้องกันอุทกภัย

สำนักผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะ กรมโยธาธิการและผังเมือง กระทรวงมหาดไทย ได้ ศึกษาแผนปฏิบัติการแผนผังนโยบายการจัดระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดินป้องกันอุทกภัยพื้นที่ลุ่มน้ำคลองอุ ตะเกา จังหวัดสงขลา โดยบริเวณลุ่มน้ำคลองอุตะเกา ตามแผนผังนโยบายการใช้ประโยชน์ที่ดินได้จำแนก ออกเป็น 12 ประเภท ดังต่อไปนี้

- 1) เขตที่ดินประเภทพัฒนาและสนับสนุนให้เป็นเมืองและชุมชน (เขตพื้นที่สีแดง)
- 2) ที่ดินประเภทเตรียมการพัฒนาเป็นเมืองและชุมชนในอนาคตหรือพื้นที่เตรียมการพัฒนา เพื่อรองรับการขยายตัวของเมืองหรือพัฒนาเป็นเมืองและชุมชนใหม่ในอนาคต (เขตพื้นที่สีแดงเส้นทแยงสีขาว)
- 3) ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า (เขตพื้นที่สีม่วง)
- 4) ที่ดินประเภทเตรียมการพัฒนาเป็นเขตอุตสาหกรรม นิคมอุตสาหกรรมในอนาคตหรือพื้นที่ เตรียมการพัฒนาเพื่อรองรับการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมในอนาคตหรือพัฒนาให้เป็นเมือง อุตสาหกรรมใหม่ (เขตพื้นที่สีม่วงมีเส้นทแยงสีขาว)
- 5) ที่ดินประเภทกันชน หรือพื้นที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้เป็นทีโล่งโดยรอบบริเวณที่ดินที่มี การประกอบกิจการเสี่ยงต่อการสาธารณสุขและความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน อาทิ พื้นที่เขตกันชนตาม แนวทอ้าชธรรมชาติ พื้นที่กันชนบริเวณนิคมอุตสาหกรรม และพื้นที่กันชนเขตอุตสาหกรรมอนาคต (เขตพื้นที่ สีเขียวอ่อน)
- 6) ที่ดินประเภททีโล่งเพื่อการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม หรือที่ดินประเภทคุ้มครองแหล่ง อาหารและระบบนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลา (เขตพื้นที่เขียวอ่อนสลับเส้นตรงสีขาว)

- 7) ที่ดินประเภทความมั่นคงหรือที่ดินสนับสนุนและส่งเสริมให้ใช้ประโยชน์ภายใต้กรอบกฎหมายระหว่างประเทศและความมั่นคงของชาติ และการป้องกันประเทศ (เขตสีน้ำเงินสลับเส้นตรงสีขาว)
- 8) ที่ดินประเภทโครงสร้างพื้นฐานและบริการสนับสนุนการพัฒนาและฟื้นฟูพื้นที่ลุ่มน้ำคลอง อู่ตะเภา (เขตสีน้ำเงิน)
- 9) ที่ดินประเภทชนบทเกษตรกรรม ประกอบด้วยที่ดินเกษตรกรรมพิเศษและที่ดินเกษตรกรรมทั่วไป (เขตสีเขียว)
- 10) ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อการป่าไม้หรือเกษตรกรรมเชิงอนุรักษ์หรือเกษตรกรรมบริเวณที่ลาดชันสูงหรือวนศาสตร์การเกษตรหรือการป่าไม้ (เขตสีอ่อนสลับเส้นระนาบสีเขียว)
- 11) ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้ มีวัตถุประสงค์เพื่อดำรงรักษาป่าไม้และแหล่งต้นน้ำลำธาร (เขตสีเขียวเข้ม)
- 12) ที่ดินประเภทที่ราบน้ำท่วมหรือพื้นที่เสี่ยงภัย (เขตสีฟ้ามีเส้นระนาบสีน้ำเงิน)
ที่ดินแต่ละประเภทตามที่ได้จำแนกออกเป็นบริเวณ มีนโยบายและมาตรการการใช้ประโยชน์ที่ดินตามประเภทที่ดินหลัก ดังนี้

รูป 1 แผนผังนโยบายการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อป้องกันอุทกภัย
บริเวณลุ่มน้ำคลองอุตะเถา จังหวัดสงขลา
ที่มา: สำนักผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะ กรมโยธาธิการและผังเมือง
กระทรวงมหาดไทย, 2544

2.2.3 ยุทธศาสตร์การปรับตัว (Adaptation) และรับมือ (Coping) น้ำท่วมในอนาคต สำหรับพื้นที่เมืองหาดใหญ่

ข้อเสนอแนะทางการทำแผนการปรับตัวและรับมือน้ำท่วม (Adaptation and Coping) ในเขตเมืองหาดใหญ่ต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดย โครงการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบอย่างยั่งยืน (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2555) โดยจำแนกเป็นสองมาตรการหลัก ได้แก่ มาตรการที่มีโครงสร้าง (AS) และ มาตรการที่ไม่มีโครงสร้าง (AN) แนวทางการนำเสนอมาตรการเหล่านี้ ได้ใช้ผลการศึกษาแบบจำลองน้ำท่วมหาดใหญ่เนื่องจากสภาวะการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป็นภาพฉายให้ผลการเกิดน้ำท่วมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ประกอบกับ ความอ่อนไหว และความสามารถในการรับมือในปัจจุบัน นำมาประเมินแนวทางการปรับตัวรับมือในอนาคต ซึ่งจะสามารถทำให้ความสามารถในการรับมือ (Coping capability) ดีขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ความเปราะบางลดลง ภาพรวมของแผนการปรับตัวและรับมือดังกล่าวในภาพรวมได้เสนอไว้ใน ตาราง 1

1) การปรับตัวและรับมือโดยใช้โครงสร้าง (AS)

มาตรการการปรับตัวและรับมือน้ำท่วมในเมืองหาดใหญ่ เนื่องจากผลของการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศแบบใช้โครงสร้าง คือการใช้วิธีการก่อสร้างโครงสร้างที่สามารถป้องกันหรือลดการไหลของน้ำเข้าท่วมพื้นที่ ทำให้พื้นที่และความสูงของน้ำที่ท่วมลดลง มาตรการการใช้โครงสร้างนี้เป็นโครงการที่ต้องใช้งบประมาณสูงถึงสูงมากในการดำเนินงาน ส่วนใหญ่จะต้องใช้งบประมาณจากรัฐบาลเป็นหลัก

(1) แนวทางการขุดคลองผันน้ำจากคลองอยู่ตะเภาลงสู่ทะเลสาบสงขลา (AS 1) เป็นการลดปริมาณน้ำท่าที่จะไหลผ่านเมืองหาดใหญ่ เป็นหลักการเกี่ยวกับการผันน้ำผ่านคลอง ร.1 ในแนวทางนี้ควรมีการเพิ่มคลองเส้นใหม่เพื่อให้สามารถรับอัตราการไหลของน้ำที่เพิ่มขึ้นของน้ำในคลองอยู่ตะเภา

(2) แนวทาง Water Way-Motor Way หาดใหญ่-สะเดา (AS 2) แนวทาง Water Way-Motor Way หาดใหญ่-สะเดา เป็นแนวทางการตัดถนนเส้นใหม่ เพื่อรองรับปริมาณจราจรที่หนาแน่น

ตาราง 1 มาตรการการรับมือในปัจจุบัน และ ข้อเสนอแนะทางการทำแผนการปรับตัวและรับมือน้ำท่วม (Adaptation and Coping Ability) ในเขตเมืองหาดใหญ่ต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ชนิดของ มาตรการ	มาตรการการรับมือในปัจจุบัน	แนวทางการปรับตัว/รับมือในอนาคต
มาตรการ แบบ ใช้ โครงสร้าง	<ol style="list-style-type: none"> 1. การสร้างคันล้อมพื้นที่เทศบาลนครหาดใหญ่ (CS1) 2. การสร้างคลองระบายน้ำ ร.1 – ร.6 (CS2) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. แนวทางการขุดคลองผันน้ำจากคลองอยู่ตะเภาลงสู่ทะเลสาบสงขลา (AS 1) 2. แนวทาง Water Way-Motor Way หาดใหญ่-สะเดา (AS 2) 3. แนวทางการใช้พื้นที่ต่ำริมทะเลสาบสงขลาเป็นพื้นที่รับน้ำ (AS 3) 4. แนวทางการสร้าง/ปรับปรุงคันกั้นน้ำรอบเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ (AS 4)

ชนิดของ มาตรการ	มาตรการการรับมือในปัจจุบัน	แนวทางการปรับตัว/รับมือในอนาคต
		5. แนวทางการสร้างอ่างเก็บน้ำในลุ่มน้ำย่อย (AS 5)
มาตรการ แบบไม่ใช่ โครงสร้าง	<ol style="list-style-type: none"> 1. ระบบประเมินสถานการณ์น้ำและระบบเตือนภัยน้ำท่วม (CU1) 2. การสร้างเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งรับมือน้ำท่วม (CU2) 3. การเตรียมความพร้อมของภาครัฐในทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อรับมือน้ำท่วมในช่วงฤดูฝนช่วงเดือนตุลาคมถึงมกราคม (CU3) 4. การให้ความช่วยเหลือและฟื้นฟูผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนหลังเกิดอุทกภัย (CU4) 5. การประเมินความเสียหาย ถ่ายภาพน้ำท่วมและความเสียหาย เพื่อใช้ในการประเมินการชดเชย (CU5) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. กำหนดขอบเขตการใช้ที่ดิน/ผังเมือง (AN1) 2. กำหนดพื้นที่น้ำท่วม/ทางน้ำ (Flood way) (AN2) 3. จัดสร้างระบบตรวจวัดปริมาณน้ำฝน-น้ำท่า และแบบจำลองการประเมินสถานการณ์น้ำท่วม (AN3) 4. พัฒนาระบบเตือนภัยน้ำท่วมล่วงหน้า (Flood Early Warning System) (AN4) 5. สร้างระบบชุมชนเข้มแข็งรับมือน้ำท่วม ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ (AN5) 6. ระบบบ้านที่เอียง (AN6) 7. จัดทำคู่มือการรับมือน้ำท่วมสำหรับครัวเรือน (AN7) 8. สร้างนวัตกรรมใหม่ในการปรับตัวเข้ากับน้ำท่วม (AN8) 9. กำหนดระบบบริหารจัดการการชดเชย/เก็บภาษีเพิ่ม (AN9) 10. การวางแผนบริหารจัดการระบบการช่วยเหลือขณะเกิดน้ำท่วม (AN10) 11. วางแผนบริหารจัดการ/ฟื้นฟูหลังเกิดน้ำท่วม (AN11) 12. จัดสรร/เพิ่มงบประมาณวิจัย (AN12)

ที่มา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2555

ระหว่างเมืองหาดใหญ่ไปยังด่านสะเดาซึ่งเป็นชายแดนประเทศไทย-มาเลเซีย เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน สิ่งเพิ่มเติมจากโครงการตัดถนนก็คือ ควรมีการขุดคลองเส้นใหม่ เพื่อตัดยอดน้ำด้านทิศตะวันตกทั้งหมดของกลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภาซึ่งเป็นปริมาณน้ำท่าประมาณ 1/3 ของปริมาณน้ำท่าทั้งหมด

(3) แนวทางการใช้พื้นที่ต่ำริมทะเลสาบสงขลาเป็นพื้นที่รับน้ำ (AS 3) พื้นที่ต่ำที่เป็นพรุและที่นาทางทิศเหนือของเมืองหาดใหญ่ ซึ่งมีประชาชนอาศัยยังน้อยอยู่ สามารถใช้เป็นพื้นที่รับน้ำ Flood way เพื่อให้มีการระบายน้ำออกจากหาดใหญ่ให้เร็วยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามการดำเนินการดังกล่าวจะต้องมีการประกาศพื้นที่ชัดเจน และ มีการชดเชยให้กับประชาชนในพื้นที่อย่างเหมาะสม

(4) แนวทางการสร้าง/ปรับปรุงคันกั้นน้ำรอบเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ (AS 4) พร้อมปรับปรุงพื้นที่จุดอ่อนที่ยังไม่สมบูรณ์

(5) แนวทางการสร้างอ่างเก็บน้ำในลุ่มน้ำย่อย (AS 5) แนวทางการสร้างอ่างเก็บน้ำเพื่อหน่วงน้ำและกักเก็บน้ำไว้ในฤดูแล้ง เช่น คลองโตนงาช้าง คลองตำ เป็นต้น

2) การปรับตัวและรับมือโดยไม่ใช้โครงสร้าง (AN)

(1) กำหนดขอบเขตการใช้ที่ดิน/ผังเมือง (AN1) เพื่อการบริหารจัดการ การเก็บภาษีเพิ่มพื้นที่เศรษฐกิจ และการชดเชยผู้ประสบภัย ควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ให้คงเดิม (ห้ามถมดิน สิ่งปลูกสร้าง

ยกใต้ถุนสูง ฯลฯ) เช่นพื้นที่บางส่วนระหว่างคลอง ร.1 และ ทางรถไฟ พื้นที่ส่วนที่เป็นที่ลุ่มทางทิศเหนือของเมืองหาดใหญ่ระหว่างทางหลวงหมายเลข 414 และทะเลสาบสงขลา

(2) กำหนดพื้นที่น้ำท่วม/ทางน้ำ (Flood way) (AN2) การกำหนดขอบเขตพื้นที่น้ำท่วมถึงและทางน้ำไหลผ่าน เพื่อประกอบการจัดทำผังเมืองอย่างถูกต้องในทุกพื้นที่ลุ่มน้ำย่อย การประกาศพื้นที่น้ำท่วมถึง/ทางน้ำเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการกำหนดการใช้ที่ดินโดยพื้นที่น้ำท่วมถึงจะต้องมีการออกแบบอาคารหรือสิ่งก่อสร้างให้รับมือกับน้ำท่วมได้ รวมถึงต้องมีระบบระบายน้ำที่เหมาะสมด้วย

(3) จัดสร้างระบบตรวจวัดปริมาณน้ำฝน-น้ำท่า และแบบจำลองการประเมินสถานการณ์น้ำท่วม (AN3) ควรสนับสนุนให้มีการติดตั้งโทรมาตรตรวจวัดปริมาณน้ำฝน-น้ำท่าทั้งในลุ่มน้ำหลักและลุ่มน้ำย่อย ทั้งลุ่มน้ำ เพื่อให้ได้ข้อมูลปริมาณน้ำฝนและน้ำท่าตามเวลาจริง รวมถึงสนับสนุนให้มีแบบจำลองการประเมินสถานการณ์น้ำท่วมเพื่อประเมินสถานการณ์หรือคาดการณ์การเกิดน้ำท่วมได้ล่วงหน้าสำหรับการใช้ในการเตือนภัย และควรสนับสนุนให้มีหน่วยงานระดับปฏิบัติการที่ดูแลระบบในระยะยาว

(4) พัฒนาระบบเตือนภัยน้ำท่วมล่วงหน้า (Flood Early Warning System) (AN4) การพัฒนาระบบเตือนภัยล่วงหน้าควรจะมีการพัฒนาอย่างถูกหลักวิชาการ โดยใช้ข้อมูลลักษณะทางอุทกศาสตร์ในอดีตประกอบกับข้อมูลจากแบบจำลองที่ได้จาก AN 3 ประกอบเป็นระบบเตือนภัย โดยอาจพิจารณาแบ่งระบบเตือนภัยออกเป็นสามระดับและใช้สัญลักษณ์เช่น สีธง ประกอบด้วย ธงเขียว หมายถึงสถานการณ์ปกติ ธงเหลืองหมายถึงมีฝนตกและระดับน้ำเริ่มสูงให้เฝ้าระวังและเตรียมพร้อม และ ธงแดงหมายถึง ระดับน้ำสูงและกำลังจะเกิดน้ำท่วม ให้อพยพขึ้นที่สูง เป็นต้น นอกจากนี้การประชาสัมพันธ์ข้อมูลระบบเตือนภัยเพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึงข่าวสารการเตือนภัยก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ต้องดำเนินการให้มีประสิทธิภาพและครอบคลุม

(5) สร้างระบบชุมชนเข้มแข็งรับมือน้ำท่วมให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ (AN5) การจัดการน้ำท่วมระดับชุมชนโดยชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งพัฒนาเองในชุมชนโดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นพี่เลี้ยงทางด้านเทคนิค โดยชุมชนเรียนรู้ด้านการจัดการน้ำท่วมด้วยกันและนำมาเป็นข้อมูลในการวางแผนการดำเนินงานและจัดการเมื่อเกิดน้ำท่วมซึ่งตกผลึกจากการพูดคุยหารือกัน ซึ่งระหว่างเกิดน้ำท่วม ผู้คนในชุมชนเข้าใจว่าจะต้องดำเนินการอย่างไรบ้าง และสามารถลดความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้น

(6) ระบบบ้านพี่เลี้ยง (AN6) ระหว่างการเกิดน้ำท่วม การเข้าถึงของความช่วยเหลือจากภายนอกเป็นไปได้ยาก การเตรียมความพร้อมในสิ่งที่จำเป็นให้กับชุมชนย่อย สามารถดำเนินการได้ผ่านบ้านพี่เลี้ยง ซึ่งหมายถึงบ้านใดๆในชุมชนย่อยนั้นที่มีลักษณะทางกายภาพที่พร้อมที่จะเป็นศูนย์รวบรวมสิ่งของต่างๆที่มีความจำเป็นเมื่อเกิดน้ำท่วม เช่น เรือเล็ก อาหารแห้ง เมื่อเกิดน้ำท่วมก็สามารถนำออกแจกจ่าย หรืออาจเป็นศูนย์กลางให้ชาวบ้านในชุมชนมารับของเอง การมีบ้านพี่เลี้ยงมีความเหมาะสมมาก ถ้าการช่วยเหลือจากส่วนกลางทำได้ไม่ทั่วถึง

(7) จัดทำคู่มือการรับมือน้ำท่วมสำหรับครัวเรือน (AN7) คู่มือการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือน้ำท่วมสำหรับครัวเรือน เป็นข้อมูลเสนอแนะแนวทางที่จำเป็นสำหรับการเตรียมความพร้อมสำหรับครัวเรือน เพื่อให้สามารถรับมือน้ำท่วมได้ระดับหนึ่ง ก่อนที่จะต้องขอความช่วยเหลือจากส่วนอื่นๆ

(8) สร้างนวัตกรรมใหม่ในการปรับตัวให้เข้ากับน้ำท่วม (AN8) สำหรับชุมชนที่มีความพร้อม การสร้างนวัตกรรมใหม่เพื่อปรับตัวให้เข้ากับน้ำท่วม จะสามารถลดความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้น ตัวอย่างเช่น การก่อสร้างบ้านที่มีระบบป้องกันน้ำท่วม มีผนังกันน้ำแบบถอดประกอบได้ หรือ มีระบบปิดท่อระบายน้ำที่ ป้องกันการไหลเข้าของน้ำ การสร้างแพให้รถสามารถลอยขึ้นตามน้ำ การนำสถานที่จอดรถ หรือ สนามฟุตบอล เป็นแก้มลิงหน่วงน้ำไม่ให้ไหลลงแม่น้ำ ซึ่งทำให้ลดปริมาณน้ำในแม่น้ำ เป็นต้น

(9) กำหนดระบบบริหารจัดการการชดเชย/เก็บภาษีเพิ่ม (AN9) การกำหนดพื้นที่และผู้มีสิทธิ์ ที่ชัดเจนในการชดเชยถ้ำมีน้ำท่วม เช่น ต้องเป็นผู้ที่อยู่อาศัยก่อนประกาศกฎหมายผังเมือง/พื้นที่น้ำท่วม

(10) การวางแผนบริหารจัดการระบบการช่วยเหลือขณะเกิดน้ำท่วม (AN10) การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่เช่น กำลังเจ้าหน้าที่ ทหาร และ อาสาสมัคร จำนวนรถขนของแบบยกสูง เรือท้องแบน เฮลิคอปเตอร์ สำหรับใช้ในการขนส่งและแจกจ่ายอาหารที่เตรียมไว้หรือที่ได้รับบริจาค รวมถึงการมีระบบ สารสนเทศของพื้นที่ที่แสดงให้เห็นถึงจำนวนประชากรและลักษณะของประชากรที่ติดอยู่ในน้ำท่วม โดยอาจ นำเสนอในรูปแบบ Google earth หรือ Google map

(11) วางแผนบริหารจัดการ/ฟื้นฟูหลังเกิดน้ำท่วม (AN11) ดำเนินการฟื้นฟูและจัดการระบบ สิ่งแวดล้อมชุมชน ทั้งการเจ้าหน้าที่เพื่อการล้างทำความสะอาด จัดเก็บขยะที่เกิดขึ้น รวมถึงการฟื้นฟูโครงสร้าง พื้นฐาน เช่น ไฟฟ้า ประปา ถนน สถานที่ราชการ และ โรงเรียน

(12) จัดสรร/เพิ่มงบประมาณวิจัย (AN12) เพื่อการศึกษาการเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติของลุ่มน้ำ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และศึกษาแนวทางการปรับตัวและรับมือสถานการณ์น้ำท่วมในอนาคต รวมถึงบูรณาการ ผลการศึกษาเข้ากับผังเมืองในอนาคต

2.3 โครงการเกี่ยวกับการป้องกันอุทกภัยในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองอุตะเถา และเมืองหาดใหญ่

ปีที่ศึกษา (พ.ศ.)	ชื่อโครงการ	วัตถุประสงค์	หน่วยงาน ผู้รับผิดชอบ
2531	โครงการใน พระราชดำริ “โครงการบรรเทาอุทกภัย อ. หาดใหญ่ จ.สงขลา”	บรรเทาปัญหาอุทกภัยในเขตเทศบาลนคร หาดใหญ่ และพื้นที่ใกล้เคียง ประมาณ 158,000 ไร่	กรมชลประทาน
2545	โครงการบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำ คลองอุตะเถา จังหวัดสงขลา	ศึกษาและวิเคราะห์เพื่อจัดทำแผนหลักการบริหาร จัดการน้ำท่วม ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น วิธีแก้ไข ประชาสัมพันธ์ และรับฟังความคิดเห็น	ม.เกษตรศาสตร์
2554	โครงการนำร่อง “เครือข่ายบริหารจัดการอุทกภัยในพื้นที่ลุ่มน้ำคลอง อุตะเถา”	เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการ เปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และศักยภาพแก่ เมืองในการดำเนินการเพื่อรับมือกับการ เปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ตรงกับสภาพ ปัญหาและความต้องการของเมือง	คณะทำงานโครงการ ACCCRN-Phase II

ปีที่ศึกษา (พ.ศ.)	ชื่อโครงการ	วัตถุประสงค์	หน่วยงาน ผู้รับผิดชอบ
2554	โครงการจัดทำมาตรการด้านผังเมืองเพื่อป้องกันและบรรเทาปัญหาอุทกภัย(หาดใหญ่และชุมชนในลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภา)	เพื่อจัดทำมาตรการด้านผังเมืองเพื่อป้องกันและบรรเทาปัญหาอุทกภัย(หาดใหญ่และชุมชนในลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภา)	สนง.โยธาธิการและผังเมือง
2555	การศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อปัญหาน้ำท่วมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	เพื่อประเมิน การเปิดรับ ความอ่อนไหว ความสามารถในการรับมือ และความเปราะบางของพื้นที่เขตเทศบาลนครหาดใหญ่	ม.สงขลานครินทร์/ สม.
2555	โครงการบรรเทาอุทกภัย (ระยะที่ 2) จ.สงขลา	1. เพิ่มประสิทธิภาพคลองระบายน้ำ ร.1 2. สกัดน้ำ ไม่ให้เข้าเมือง โดยผันน้ำ ออกก่อนเข้าเมือง 3. ตัดยอดน้ำ/ กักเก็บน้ำโดยเก็บน้ำไว้ต้นน้ำ	กรมชลประทาน
2556	โครงการปรับปรุงผังเมืองรวมเมืองหาดใหญ่ (ครั้งที่ 3)	เพื่อจัดทำ 1. ผังการใช้ประโยชน์ที่ดิน 2. ข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน 3. บัญชีแนบทำยอุตสาหกรรม (ปัจจุบันยังไม่มี) 4. แผนผังแสดงโครงสร้างด้านคมนาคมและขนส่ง (ผังถนน) 5. ข้อกำหนดด้านคมนาคมและขนส่ง	บริษัท พิสูทธิ์ เทคโนโลยี จำกัด (บริษัทที่ปรึกษาฯ) และกรมโยธาธิการและผังเมือง
2556	โครงการเสริมสร้างความสามารถในการรับมือและปรับตัวต่อการเกิดอุทกภัยเมืองหาดใหญ่ในระยะยาว	เสริมสร้างการปรับตัวและกระบวนการวางแผนยุทธศาสตร์การรับมือให้ดีขึ้น ผ่านกลไกการประสานงานระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม และหน่วยงานรัฐบาลที่มีหน้าที่ในการเตือนภัย ป้องกัน และบรรเทาอุทกภัย	คณะทำงานโครงการ ACCCRN-Phase III

ข้อเสนอแนะเบื้องต้น ต่อการจัดทำผังเมืองรวมเมืองหาดใหญ่

ข้อเสนอแนะเบื้องต้นต่อการจัดทำผังเมืองรวมเมืองหาดใหญ่ เพื่อนำไปประกอบการจัดระดมความคิดเห็น และจัดการประชุมกลุ่มย่อยในพื้นที่ศึกษา ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ สู่การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินที่สมบูรณ์ และสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ศึกษา ได้แก่

- 1) การวางผังเมือง ควรครอบคลุมไปถึงการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการป้องกันน้ำท่วม
- 2) เพื่อให้ระยะเวลาของกฎหมายผังเมืองเป็นกฎหมายที่ต่างจากกฎหมายอื่น ๆ ที่หมดอายุภายใน 5 ปี ดังนั้นระยะเวลาการจัดทำควรรวดเร็ว ทันกับสถานการณ์ ทันกับยุคสมัย
- 3) ในช่วงที่ผังเมืองหมดอายุ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่น หรือใช้พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติการขุดดินและถมดิน พ.ศ. 2543 เพื่อป้องกันการหลีกเลี่ยงกฎหมายด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน
- 4) ผังเมืองรวมฉบับใหม่ เพิ่มผังที่โล่ง และผังกั้นหนาการฯ
- 5) ควรวางผังเมืองเพื่อเป็นการป้องกันมากกว่าการแก้ปัญหา ควรวางผังเชิงรุก ไม่ควรวางผังเฉพาะที่ที่พัฒนาแล้วเท่านั้น
- 6) ควรเป็นการวางผังการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อป้องกันอุทกภัยที่มีทั้งการใช้โครงสร้าง และไม่ใช้โครงสร้าง

เอกสารอ้างอิง

กรมการผังเมือง กระทรวงมหาดไทย. (2545). *โครงการศึกษา วิเคราะห์ เพื่อกำหนดแนวทางการปรับปรุงผังเมืองรวมเมืองหาดใหญ่*. กรุงเทพฯ: กรมการผังเมือง กระทรวงมหาดไทย.

กรมชลประทาน. (2555). *รายงานสรุปโครงการบรรเทาอุทกภัยอำเภอหาดใหญ่ (ระยะที่ 2) จังหวัดสงขลา*. เรียกใช้เมื่อ 30 เมษายน 2556 จาก

<http://irrigation.rid.go.th/rid16/sip/songkhaproject/%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%87%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B9%82%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%9A%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%B2%E0%B8%AD%E0%B8%B8%E0%B8%97%E0%80>

เทศบาลตำบลปริก. (2555). *คำแถลงนโยบาย*. เรียกใช้เมื่อ 30 เมษายน 2556 จาก

<http://www.tonprik.org/paper/1487>.

เทศบาลตำบลพะตง. (2555). *แผนพัฒนา*. เรียกใช้เมื่อ 30 เมษายน 2556 จาก

http://www.patong.go.th/index.php?options=develop_plan.

เทศบาลนครหาดใหญ่. (2555). *นโยบาย*. เรียกใช้เมื่อ 28 เมษายน 2556 จาก

<http://www.hatyaicity.go.th/content/5>.

เทศบาลเมืองคอหงส์. (2555). *แผนพัฒนาสามปี*. เรียกใช้เมื่อ 30 เมษายน 2556 จาก

http://www.khohongcity.go.th/index.php?options=develop_plan.

บริษัท ปัญญา คอนซัลแตนท์ จำกัด และ บริษัท โมดัส คอนซัลแตนท์ จำกัด. (2550). *รายงานฉบับย่อสำหรับผู้บริหาร: โครงการวางและจัดทำแผนผังนโยบายการจัดระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาด้วยมาตรการผังเมือง*. กรุงเทพฯ: กรมโยธาธิการและผังเมือง กระทรวงมหาดไทย.

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (2555). *โครงการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

สำนักงานจังหวัดสงขลา. (2556). *สำนักงานจังหวัดสงขลา*. เรียกใช้เมื่อ 25 เมษายน 2556 จาก

<http://www.songkhla.go.th/vision>.

สำนักงานนโยบายและบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ. (2555). *สำนักงานนโยบายและบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ*. เรียกใช้เมื่อ 20 เมษายน 2556 จาก <http://www.npmwf.com/>.

สำนักผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะ กรมโยธาธิการและผังเมือง กระทรวงมหาดไทย. (2544). *แผนปฏิบัติการแผนผังนโยบายการจัดระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดินป้องกันอุทกภัยพื้นที่ลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภา จังหวัดสงขลา*. กรุงเทพฯ.